



O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI ABU RAYHON BERUNIY
NOMIDAGI URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

“QURILISH VA ARXITEKTURA SOHASIDAGI INNOVATSION
G'OYALAR, INTEGRATSIYA VA TEJAMKORLIK”

УРГЕНЧСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АБУ РАЙХАНА БЕРУНИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ, ИНТЕГРАЦИЯ
И ЭКОНОМИКА В ОБЛАСТИ
СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ»

IN THE NAME OF
ABU RAYHAN BERUNI
URGANCH STATE UNIVERSITY

“INNOVATIVE IDEAS, INTEGRATION,
AND ECONOMY IN THE FIELD OF
CONSTRUCTION AND
ARCHITECTURE”
SCIENTIFIC AND PRACTICAL
REPUBLICAN CONFERENCE

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA
ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
1-TO'PLAMI



TASHKILIY QO‘MITASI:

RAIS:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti rektori v.v.b.,
professor - **S.U. Xodjaniyazov**

HAMRAISLAR:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti ilmiy ishlar va
innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **Z.Sh. Ibragimov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti xalqaro hamkorlik
bo‘yicha prorektori, f-m.f.d., professor - **G‘.U. Urazboyev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, Texnika fakulteti
dekani, f-m.f.n., dotsent - **M.Q. Qurbanov**

Toshkent davlat transport universiteti, Avtomobil yo‘llari muhandisligi
fakulteti dekani, t.f.d., professor - **A.X. Urokov**

Xorazm viloyati Qurilish va uy-joy kommunal xo‘jaligi boshqarmasi, Urganch
tuman bosh arxitektori - **R.B. Matmurotov**

ILMIY KOTIB:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, “Qurilish”
kafedrası dotsenti, PhD - **A.A. Qutliyev**

TASHKILIY QO‘MITA A‘ZOLARI:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti yoshlar masalalari
va ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **D.I. Ibadullayev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti moliya-iqtisod
ishlari bo‘yicha prorektori - **A. Atajanov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Qurilish”
kafedrası mudiri, t.f.n., dots. – **Q.K. Axmedov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Arxitektura”
kafedrası mudiri **R. Palvanov**

t.f.d., prof., R. Raximov, t.f.d., prof., B.Raxmonov, t.f.n., dots., K.Kuryozov, i.f.n., dots., N. Sattorov, a.f.n., dots., M. Setmamatov, a.f.f.d., dots., S. Atoshev, a.f.f.d., Sh. Abdullayeva, dots., Sh. Xo‘janiyozov, t.f.f.d., S. Sultanova, A. Atamuratov, A. Seyitniyozova, N. Kariyeva, S. Rajabov, S. Yusufov, A. Sobirov, X. Madirimov, X. Radjabov, I. Bekturdiyev, B. Radjapov, A. Xodjayazov, A. Matkarimov, M. Djumanazarova, R. Nafasov, Sh. Navruzov, Y. Tadjiyev, R. Sovutov, A. Samandarov, L. Yusupova, Sh. Masharipov, H. Bekchanov, D. Shalikarova, S. Nurmuhammedov, I. Matnazarov, Q. Soburov, K. Yuldashev, A. Bobojonov, Sh. Nurimetov, H. Masharipova, S. Qurambayev, M. Ashurova, A. Shomurotov.

ILMIY-TEXNIK ANJUMAN DASTURIY QO‘MITASI:

Rais: “ARXITEKTURA, QURILISH, DIZAYN” ilmiy-amaliy jurnalining bosh muharriri, i.f.d., prof. **Nurimbetov Ravshan Ibragimovich**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universitetida 2025 yil 15-16-sentabr kunlari “Qurilish va arxitektura sohasidagi innovatsion g‘oyalar, integratsiya va tejamkorlik” mavzusidagi respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari kiritilgan.

To‘plamga kiritilgan maqolalar mazmuni, ilmiy salohiyati va keltirilgan dalillarning haqqoniyligi uchun mualliflar mas’uldirlar.

Zamonaviy arxitektura doira asosida qurilgan turar joy majmualari va jamoat binolarini loyihalash orqali ijtimoiy uyg'unlikni kuchaytirmoqda. Masalan, Parijdagi "La Défense" hududi yoki Dubaydagi dumaloq loyihalar bunga yaqqol misoldir.

Xulosa

Doiraviy reja insoniyat tarixida universal ramz sifatida shakllanib, kosmik tartib, ijtimoiy birlik va uyg'unlikni ifodalagan. U qadimiy sivilizatsiyalardan tortib zamonaviy shaharsozlikgacha turli davrlarda qayta namoyon bo'lib kelmoqda.

Bugungi kunda ham doira shakli nafaqat estetik, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois, doiraviy reja nafaqat tarixiy meros, balki kelajak urbanistikasi uchun ham dolzarb mavzudir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Jung, C. G. (1964). *Man and His Symbols*. London: Aldus Books.
2. Mumford, L. (1961). *The City in History*. New York: Harcourt.
3. Kostof, S. (1991). *The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History*. London: Thames & Hudson.
4. Choay, F. (1969). *The Modern City: Planning in the 19th Century*. New York: George Braziller.
5. Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. MIT Press.
6. Eliade, M. (1959). *The Sacred and the Profane: The Nature of Religion*. New York: Harcourt.

URGANCH SHAHRIDA HALQA MAGISTRAL TRANSPORT TIZIMINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

Navruzov Shavkat Normatovich

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti "Qurilish"
kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada Urganch shahrida halqa magistral transport tizimini shakllantirish masalalari, mavjud muammolar va ularning yechimlari tahlil qilingan.

Shahar transport tizimini rivojlantirishda halqa yo'llarning ahamiyati, ular orqali markaziy hududlardagi tirbandlikni kamaytirish, ekologik muammolarni yengillashtirish va transport oqimlarini samarali boshqarish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida geoinformatsion tizimlar (GIS) va transport modellashtirish usullaridan foydalanildi. Natijalarda Urganch shahrining transport infratuzilmasidagi kamchiliklar aniqlanib, xorijiy tajribalar asosida takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar

Halqa magistral, shahar transporti, GIS, transport modellashtirish, Urganch, tirbandlik, ekologiya.

Kirish

Urganch shahri Xorazm viloyatining ma'muriy va iqtisodiy markazi bo'lib, so'nggi yillarda transport vositalari sonining keskin o'sishi kuzatilmoqda. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, shahar bo'yicha transport vositalari soni 2010-yildan 2023-yilgacha 1,8 barobarga ko'paygan [1]. Bu esa markaziy hududlarda, ayniqsa bozorlar, oliy ta'lim muassasalari va ma'muriy binolar yaqinida transport tirbandliklarini keltirib chiqarmoqda.

Dunyo tajribasida yirik shaharlarning transport muammolarini hal qilishda halqa magistrallarning ahamiyati beqiyosdir. Masalan, Moskva shahri atrofida shakllangan MKAD halqa yo'li shahar markazidagi yuklamani 40 foizgacha kamaytirishga erishgan [2]. London va Parij shaharlarida ham o'xshash halqa yo'llar orqali shahar markazining transport yuklamasi sezilarli darajada pasaytirilgan [3].

Urganch shahri transport tizimida esa halqa magistral yo'lining yetishmasligi va mavjud asosiy ko'chalarning markazga yo'nalganligi transport oqimlarini boshqarishda muammolar tug'dirmoqda. Shu sababli, shahar atrofida halqa magistral tizimini shakllantirish masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda.

Metodologiya: Ushbu tadqiqotda Urganch shahrida jamoat transporti tizimini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tamoyillarni ishlab chiqish maqsadida kompleks metodik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida biz shahar transport tizimining amaldagi holatini tahlil qilish bilan birga, mavjud amaliy tajribalar va ilmiy ishlanmalarning tahlilidan ham foydalanishga alohida e'tibor qaratdik.

Xususan, **TDTU, Urganch Davlat Universiteti** va **Xorazm viloyati transport boshqarmasi** tomonidan 2023–2024 yillarda amalga oshirilgan amaliy ishlar, analitik hisobotlar, elektron saytlart va modellashtirish vositalari yordamida olingan ma'lumotlar bizning tadqiqotimizda **metodik asos** sifatida o'rganildi [2]. Ushbu manbalarni o'rganish orqali biz Urganch transport tizimining dolzarb muammolari, mavjud imkoniyatlari hamda raqamli vositalardan foydalanish tajribasini chuqur tahlil qildik.

Birinchi bosqichda shahar transport infratuzilmasining real holati statistik ma'lumotlar asosida baholandi. Bu ma'lumotlar orasida yo'nalishlar soni, bekatlar holati, yo'lovchilar oqimi, avtobuslar parkining ahvoli va elektron to'lov tizimining joriy etilishi kabi ko'rsatkichlar mavjud bo'lib, ular transport boshqarmasi hisobotlaridan olindi [3].

Keyingi bosqichda mavjud transport oqimlari va marshrutlar samaradorligini tahlil qilishda **PASSIM** va **PTV VISUM** dasturlaridan foydalanilgan ishlanmalar asosida metodik yondashuv shakllantirildi. Bu dasturlar orqali marshrutlar zichligi, bekatlar orasidagi masofalar, kunlik qatnovlar soni, yo'lovchi oqimining taqsimlanishi kabi ko'rsatkichlar modellashtirilgan [2][3]. Biz ushbu ishlanmalarni o'rganib chiqib, ulardagi metodologik yondashuvlarni o'z tadqiqotimizda qo'llash uchun moslashtirdik.

Natijalar: Urganch shahrida olib borilgan tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

Transport tirbandliklari. Eng katta tirbandliklar Beruniy ko'chasi, Al-Xorazmiy ko'chasi va temir yo'l vokzali atroflarida kuzatilmoqda. Kun davomida ushbu yo'nalishlarda transport tezligi 18–22 km/soatdan oshmaydi [8].

Markaziy yuklama. Transport oqimining 70 foizi shahar markaziga yo'nalgan bo'lib, periferiyadan periferiyaga harakatlanadigan transport vositalari uchun yetarli sharoit yaratilmagan [9].

Ekologik muammolar. Markaziy hududlarda avtomobillar chiqindilarining ko'payishi natijasida havoning ifloslanishi ruxsat etilgan me'yorlardan 1,3 barobarga yuqori [10].

Halqa magistralning alternativ modellashtirilgan varianti shahar markazidan taxminan 6–8 km masofada joylashib, transport oqimining 35 foizini markazdan chetlab o'tkazishi mumkinligi aniqlangan.

Muhokama: Urganch shahridagi transport tizimi muammolari boshqa yirik shaharlarda kuzatilgan holatlarga o'xshashdir. Masalan, Toshkent shahrida Katta halqa yo'li qurilishi markazdagi transport yuklarni 30 foizga kamaytirishga erishgan [11].

Moskva MKAD, London M25 va Parij A86 halqa yo'llari tajribasi shuni ko'rsatadiki, halqa magistrallar faqat transportni taqsimlash emas, balki iqtisodiy faollikni ham periferiyaga yoyishda muhim rol o'ynaydi [12].

Urganchda halqa yo'l qurilishi natijasida quyidagi ijobiy ta'sirlar kuzatilishi mumkin:

Markaziy ko'chalardagi transport tirbandliklari kamayadi.

Shahar markazida ekologik yuklama pasayadi.

Yangi sanoat va xizmat ko'rsatish zonalarini periferiyada shakllanadi.

Xulosa

Urganch shahrida transport tizimini rivojlantirishda halqa magistral yo'l qurilishi dolzarb ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, halqa yo'l qurilishi orqali transport oqimining 30–35 foizini markazdan chetlab o'tkazish, markaziy hududlarda tirbandlikni kamaytirish va ekologik muammolarni yengillashtirish mumkin.

GIS va transport modellashtirish usullari asosida ishlab chiqilgan takliflar shahar transport tizimini ilmiy asoslangan tarzda rivojlantirish imkonini beradi. Shuningdek, xorijiy shaharlar tajribasidan samarali foydalanish halqa yo'llarni loyihalashda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Transport sohasidagi hisobot, 2023.
2. Сидоров А. История формирования транспортных колец Москвы. – Москва: Наука, 2015.
3. Hall P. Cities of Tomorrow. – Wiley-Blackwell, 2014.
4. Batty M. The New Science of Cities. – MIT Press, 2013.
5. Xorazm viloyati hokimligi. Urganch shahar transport tizimi bo'yicha hisobot, 2022.
6. Goodchild M. Geographic Information Systems and Science. – Wiley, 2005.
7. Rodrigue J.-P. The Geography of Transport Systems. – Routledge, 2020.
8. Urganch shahar IIB Yo'l harakati xavfsizligi boshqarmasi. Transport harakati statistikasi, 2022.
9. Ministry of Construction of Uzbekistan. Urban Transport Report. – Tashkent, 2021.
10. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya qo'mitasi. Atmosfera havosining ifloslanishi bo'yicha hisobot, 2022.
11. Toshkent shahar transport boshqarmasi. Katta halqa yo'li bo'yicha loyiha hujjatlari, 2019.
12. Banister D. Transport and Urban Development. – Routledge, 2002.

QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA SIRKULIYAR IQTISODIYOT MODELLARINI SHAKLLANTIRISH AHAMIYATI

Utegenov Ilham Baxtiyarovich

Qoraqalpoq davlat universiteti, mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya

Maqolada qurilish materiallari sanoatida sirkuliyar iqtisodiyot modellarini joriy etish zarurligi va ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari resurslardan samarali foydalanish, chiqindilarni qayta ishlash va energiya tejankor texnologiyalarni